

### Η εποποιία των πόλων

Ο καιρός χειροτέρευε. Το θερμόμετρο κατέβαινε πιο κάτω από τους σαράντα βαθμούς υπό το μηδέν. Ο Ρόμπερτ Σκοτ και οι δύο σύντροφοί του συνέχιζαν στα τυφλά. Οι χιονοθύελλες σάρωναν τους πάγους κι ο κόσμος της σιωπής αντιβούιζε από το σύριγμα του ανέμου. Στις 20 Μαρτίου του 1912, δεν αντέχανε πια. Έστησαν μια σκηνή, συμπλήρωσαν δυο λέξεις στο ημερολόγιο της πορείας και ξάπλωσαν περιμένοντας το θάνατο. Κοιμήθηκαν και δεν ξαναξύπνησαν. Τους βρήκαν αργότερα νεκρούς, μόλις είκοσι χιλιόμετρα μακριά από τη βάση τους. Η εποποιία των πόλων, που κράτησε 318 ολόκληρα χρόνια, έκλεισε με μια ακόμη τραγωδία.

Εκατό χρόνια μετά την ανακάλυψη της Αμερικής το 1492, οι Ευρωπαίοι εξερευνητές δυσκολεύονταν να ψάξουν για νέους τόπους. Πίστευαν πως το παν είχε βρεθεί. Πρώτα οι Άγγλοι κι έπειτα οι Γάλλοι και οι Ολλανδοί ασχολήθηκαν με καινούριο αντικείμενο: Να βρουν τους δρόμους, που περνούν από τον παγωμένο Βορρά. Οι Αγγλογάλλοι προσπάθησαν να περάσουν από τον Ατλαντικό στον Ειρηνικό ωκεανό αναζητώντας δίοδο πάνω από την Αμερική. Τέλη του ΙΣΤ' με αρχές του ΙΖ' αιώνα εγκατέλειψαν τις προσπάθειες.

Οι Ολλανδοί προσπάθησαν να περάσουν πάνω από την Ευρώπη και την Ασία, με στόχο να βγουν στην Κίνα. Στα 1594 και στα 1595, δεν κατάφεραν να πάνε πιο μακριά από τη θάλασσα του Κάρα, στα βόρεια του Αρχάγγελου της Ευρωπαϊκής Ρωσίας. Στα 1596, ο θαλασσοπόρος Γουλιέλμος Μπάρεντς (1560 - 1597) ξεκίνησε από την Ολλανδία με δυο πλοία πηγαίνοντας όλο βόρεια για να δει, πού θα βγει.

Στα όρια του παγωμένου ωκεανού, ανακάλυψε τη Σπιτςβέργη, ένα νησί όχι ιδιαίτερα μακριά από τις ευρωπαϊκές ακτές. Ο πάγος τον εμπόδισε να πάει πιο βόρεια κι αναγκαστικά στράφηκε προς την Ανατολή. Το ένα από τα πλοία έμεινε να ερευνήσει τη Σπιτςβέργη και το άλλο προχώρησε στα όρια των πάγων. Συνάντησε έτσι το νησί των Άρκτων και (17

Ιουλίου 1596) το νησί Νέα Ζέμπλα, στα βόρεια της Ευρωπαϊκής Ρωσίας. Αποφάσισε να το εξερευνήσει.

Πλέοντας όλο βόρεια κι ακολουθώντας τις δυτικές ακτές, κατάφερε να φτάσει ως την πιο βορινή άκρη του νησιού, την περιέπλευσε κι άρχισε να πλέει νότια, ακολουθώντας πια τις ανατολικές του ακτές. Δεν υπολόγισε σωστά. Στις 27 Αυγούστου 1596, το καράβι παγιδεύτηκε στους πάγους. Ακίνητοποιήθηκαν. Έντρομοι ένιωθαν το πλοίο να τρίζει καθώς τα παγόβουνα πίεζαν τα πλευρά του κι απειλούσαν να το λιώσουν.

Ο Γουλιέλμος Μπάρεντς βρήκε τη λύση. Φόρτωσαν στις βάρκες ό,τι μπορούσε να μεταφερθεί και τους ήταν χρήσιμο κι εγκατέλειψαν το καράβι. Σέρνοντας τις βάρκες στους πάγους, βγήκαν στην ακτή. Βρήκαν ένα απάνεμο σημείο κι έστησαν ένα ξύλινο σπίτι από κορμούς δέντρων που υπήρχαν άφθονοι κι αποφάσισαν να ξεχειμωνιάσουν εκεί. Ήταν η πρώτη εξερευνητική αποστολή που πέρασε έναν πλήρη χειμώνα στον παγωμένο Βορρά.

Μια φωτιά έκαιγε συνεχώς, ένα βαρέλι μετατράπηκε σε λουτρό, το νερό δεν τους έλειπε, καθώς έλιωναν τον πάγο, οι άσπρες αρκούδες και οι αλεπούδες έγιναν η τροφή τους αλλά και τα ρούχα τους. Επιτέλους, τέλη Μαρτίου με αρχές Απριλίου 1597, ο καιρός άρχισε να φτιάχνει. Ρίχτηκαν στη δουλειά. Νέες τεράστιες βάρκες ναυπηγήθηκαν στη θέση του караβιού τους που είχε τσακιστεί. Τον Ιούνιο, ξεκίνησαν. Ο Γουλιέλμος δεν άντεξε στις κακουχίες και πέθανε. Οι υπόλοιποι συνέχισαν νότια, έπιασαν την ευρωπαϊκή ακτή, καθοδηγήθηκαν από νομάδες που ζούσαν στην παγωμένη ρωσική στέπα κι είχαν την τύχη να συναντήσουν εκείνο το πλοίο, που άφησαν στη Σπιτσβέργη. Ερχόταν να τους συναντήσει. Γύρισαν στην Ολλανδία.

Το ξύλινο σπίτι, που έχτισαν στη Νέα Ζέμπλα, βρέθηκε να διατηρείται σε καλή κατάσταση 224 χρόνια αργότερα, στα 1821. Το βορειοανατολικό πέρασμα, που ο Γουλιέλμος Μπάρεντς έψαχνε να βρει, υπάρχει. Το ανακάλυψε στα 1879 ο Σουηδός Αδόλφος Ερρίκος Νόρντενσκελντ (1832-1901). Ο ίδιος εξερεύνησε τη Σπιτσβέργη (1864-1868 και 1872) και τη Γροιλανδία (1870 και 1883).

### Το βορειοδυτικό πέρασμα

Ο Ρόαλντ Αμούνδσεν γεννήθηκε στη Νορβηγία το 1872. Κρυφά από τους γονείς του που ήθελαν να τον κάνουν γιατρό, εξασκούσε το σώμα του ν' αντέχει στις κακουχίες. Όταν οι γονείς του πέθαναν, παράτησε την Ιατρική σχολή κι έπιασε δουλειά σε ένα ψαράδικο που κυνηγούσε φώκιες.

Στα 1905, ένωσε πως ήταν έτοιμος να ξεκινήσει. Πρώτο του στόχο έθεσε να βρει, αν υπάρχει θαλάσσιο πέρασμα από τον Ατλαντικό προς τον Ειρηνικό ωκεανό, πάνω από την Αμερική. Τον ίδιο στόχο είχε κι ο Δανός Βίτος Βέριγγ (1680-1741) που, διακόσια χρόνια πριν (1728), είχε ανακαλύψει ότι Αμερική και Ασία δεν ενώνονται αλλά χωρίζονται από έναν πορθμό: Τον Βερίγγειο, όπως τον ονόμασαν προς τιμή του. Ο Βέριγγ, όμως, είχε πεθάνει σε ένα νησί (που επίσης φέρει το όνομά του) πριν να επιχειρήσει το ταξίδι.

Ο Αμούδσεν ξεκίνησε από το νησί Ντίσκο της Γροιλανδίας. Πλέοντας δυτικά, έφτασε τον Σεπτέμβριο του 1905 στον όρμο Γη του βασιλιά Γουλιέλμου. Εκεί, συνάντησε μια φυλή Εσκιμώων, που δεν είχαν ξαναδεί λευκούς. Απέκτησε τον σεβασμό τους, χάρη στους «σωλήνες που ξερνούν κεραυνό»: Τα τουφέκια της ομάδας του. Έμεινε εκεί σχεδόν ένα χρόνο μελετώντας τη ζωή, τα ήθη και τα έθιμα της φυλής που σκάλιζε θαυμαστά κοκάλινα κοσμήματα.

Στις 13 Αυγούστου του 1906, η αποστολή ξεκίνησε και πάλι με κατεύθυνση τα δυτικά. Επί τρεις μέρες, έπλεαν σε μια στενή θαλάσσια λουρίδα γεμάτη διακλαδώσεις. Στις 16 Αυγούστου (1906), βρέθηκαν σε ανοιχτή θάλασσα. Από το κατάρτι ψηλά, ένας ναύτης φώναξε:

«Ένα πανί!».

Πλησίασαν το άγνωστο πλοίο. Ήταν φαλινοθηρικό. Ρώτησαν, πού βρίσκονταν. Πήραν την απάντηση:

«Βόρεια της Αλάσκας. Στη Βερίγγεια θάλασσα».

Επί ένα χρόνο, βρίσκονταν πλάι στον αντικειμενικό τους στόχο χωρίς να το ξέρουν! Και, βέβαια, το βορειοδυτικό πέρασμα υπάρχει. Το είχαν βρει.

### Στον Βόρειο Πόλο

Η ανακάλυψη του Βόρειου Πόλου ήταν παλιό όνειρο του ανθρώπου. Όμως, η ανυπαρξία εξοπλισμού έκανε τους θαλασσοπόρους να εγκαταλείψουν, για εκατοντάδες χρόνια, την προσπάθεια. Στα τέλη του 19ου αιώνα, ο Νορβηγός Φρίτιοχ Νάνσεν παραλίγο να πεθάνει στους πάγους προσπαθώντας να φτάσει ως εκεί. Ένας Σουηδός, που προσπάθησε να κατακτήσει τον Πόλο με αερόστατο, σκοτώθηκε 500 χλμ. από το σημείο, από όπου ξεκίνησε (Ιούλιος 1897). Ο Ρόαλντ Αμούντσεν άρχισε ετοιμασίες, ενθαρρυμένος από την επιτυχία του, ν' ανακαλύψει το Βορειοδυτικό Πέρασμα, ενώ από την Αγγλία ξεκινούσε ο δημοφιλής θαλασσοπόρος Ρόμπερτ Σκοτ. Δεν πρόλαβαν.

Ο Αμερικανός εξερευνητής Ρόμπερτ Πίρι (1856 - 1920) είχε την τιμή να είναι ο πρώτος άνθρωπος, που έφτασε στο βορειότερο σημείο της γης. Επί δέκα χρόνια, ο Πίρι προετοιμαζόταν κάνοντας ταξίδια όλο και πιο κοντά στον στόχο. Στα 1909, οργάνωσε την τελική αποστολή. Προχωρούσε με τον σύντροφό του και τέσσερις Εσκιμώους οδηγούς, ενώ μια ομάδα ερχόταν, τον εφοδίαζε με τρόφιμα και γύριζε πίσω για να τη διαδεχτεί άλλη. Στην τελική ευθεία, προχώρησαν μόνοι με τέσσερα έλκηθρα και σαράντα σκυλιά καλύπτοντας 28 χλμ. τη μέρα.

Στις 6 Απριλίου του 1909, ο Ρόμπερτ Πίρι έφτασε ακριβώς στο σημείο του Βόρειου Πόλου και κάρφωσε την αμερικανική σημαία. Έμεινε εκεί τριάντα ώρες. Διαπίστωσε πως κάτω από τον πάγο δεν υπήρχε στεριά αλλά νερό: Ο Βόρειος Παγωμένος ωκεανός με βάθος 3.000 μέτρα στο σημείο εκείνο.

Χρειάστηκε να διανυθεί περίπου μισός αιώνας, ώσπου το πυρηνοκίνητο υποβρύχιο «Ναυτίλος» να περάσει κάτω ακριβώς από τον Βόρειο Πόλο διασχίζοντας τα νερά, που ο Πίρι ανακάλυψε.

## Αγώνας δρόμου για τον Νότο

Ο κόσμος πανηγύρισε την κατάκτηση του Πίρι κι ο Ρόαλντ Αμούνδσεν πείσμων. Έβαλε στόχο να πατήσει πρώτος τον Νότιο Πόλο. Είχε προηγηθεί η προσπάθεια ενός Ιρλανδού, το 1908, που απέτυχε: Η αποστολή έμεινε από τρόφιμα 200 χλμ. πριν από τον Πόλο. Στον αγώνα δρόμου για την κατάκτηση του Νότιου Πόλου, ο Αμούνδσεν είχε αντίπαλο τον Άγγλο εξερευνητή Ρόμπερτ Σκοτ, που ξεκίνησε για τον ίδιο στόχο την 1<sup>η</sup> Νοεμβρίου του 1911 χρησιμοποιώντας μικρόσωμα άλογα για το ταξίδι του στους πάγους.

Ο Αμούνδσεν προτίμησε τα σκυλιά. Με τέσσερις συντρόφους, ξεκίνησε στις 20 Οκτωβρίου του 1911, διέσχισε πεδιάδες και βουνά με ύψος 3.000 μέτρα, πέρασε τον τρομερό παγετώνα, που ονομάζεται «Αίθουσα χορού του διαβόλου» κι έφτασε ως το σημείο, όπου ο Ιρλανδός αναγκάστηκε να σταματήσει. Ένα λείο πλάτωμα με μήκος 200 χλμ. ανοιγόταν μπροστά στους άνδρες της αποστολής. Χύθηκαν να το διασχίσουν.

Στις 14 Δεκεμβρίου 1911, ο Ρόαλντ Αμούνδσεν κατακτούσε τον Νότιο Πόλο, υψώνοντας τη νορβηγική σημαία. Έστησε μια σκηνή κι άφησε μια επιστολή στον ανταγωνιστή του. Στις 24 Ιανουαρίου, ο Αμούνδσεν κι οι σύντροφοί του επέστρεφαν στη βάση, απ' όπου είχαν ξεκινήσει.

## Θάνατος στον Νότιο Πόλο

Ο Ρόμπερτ Σκοτ ξεκίνησε από την Αγγλία με το πλοίο του «Νέα Γη», στις 15 Ιουνίου 1911. Την 1<sup>η</sup> Νοεμβρίου, η αποστολή άρχισε το ταξίδι στην παγωμένη γη: Δεκαπέντε άνδρες και δέκα έλκηθρα, που τα έσερναν μικρά, εξασκημένα στους πάγους και στο κρύο άλογα. Άρχισε η μεγάλη περιπέτεια στο βασίλειο της σιωπής και του απέραντου παγωμένου λευκού. Αδιαπέραστα φαράγγια, χιονοθύελλες κι αβάσταχτο κρύο παντού. Τα Χριστούγεννα, βρίσκονταν 400 χλμ. μακριά από τον αντικειμενικό τους στόχο. Άνθρωποι και άλογα λιγόστευαν. Κάποιοι πέθαναν, κάποιοι γύρισαν πίσω. Ο Σκοτ συνέχιζε με τέσσερις συντρόφους.

Στις 18 Ιανουαρίου του 1912, έπειτα από αφάνταστες ταλαιπωρίες, έφτασαν στο Νότιο Πόλο. Μια δυσάρεστη έκπληξη τους περίμενε. Ακριβώς στη νοητή γραμμή του άξονα της Γης, μια νορβηγική σημαία ήταν μπηγμένη στον πάγο. Στον αδυσώπητο κι απάνθρωπο αγώνα δρόμου για την κατάκτηση του Πόλου, ο Ρόαλντ Αμούντσεν είχε νικήσει. Ο Ρόμπερτ Σκοτ έμπηξε την αγγλική σημαία λίγο πιο κει και, περίλυπος, πήρε το δρόμο της επιστροφής.

Ο καιρός χειροτέρευε. Το θερμόμετρο κατέβαινε πιο κάτω από τους σαράντα βαθμούς υπό το μηδέν. Δυο ακόμα πέθαναν. Ο Σκοτ συνέχιζε στα τυφλά. Οι χιονοθύελλες σάρωναν κι ο κόσμος της σιωπής αντιβούιζε από το σύριγμα του ανέμου. Στις 20 Μαρτίου δεν άντεχαν πια. Έστησαν μια σκηνή, συμπλήρωσαν δυο λέξεις στο ημερολόγιο της πορείας και ξάπλωσαν περιμένοντας το θάνατο. Κοιμήθηκαν και δεν ξαναξύπνησαν. Τους βρήκαν αργότερα νεκρούς, μόλις είκοσι χιλιόμετρα μακριά από τη βάση τους.

(Έθνος, 8.4.2009) (τελευταία επεξεργασία, 1.2.2009)